

KRÁSA A STATEČNOST

(legenda o svaté Markétě)

O životě svatých, kteří žili v křesťanském starověku, toho příliš nevíme. Většinou jsme odkázáni na zbožné legendy. Tak je tomu i v případě patronky našeho farního kostela v Horní Plané – svaté Markétě. Legenda, kterou vám nyní nabízím, je velice působivá a umožní nám lépe poznat a pochopit životní osudy i mučednickou smrt sv. Markétě, panny a mučednice.

Onoho jarního rána voněly v Antiochii velké růžové květy. Těžká vůně se přesouvala do pokoje ne už zcela mladé ženy. Eutychie přiváděla na svět dítě. Nebylo to dítě první a Eutychie cítila, že jí už život většinu sil odvál. Snad ještě stačí malou Markétu odkojit a vyslat do světa. I když je to jen dívka. Ne muž. Edesios stál v chrámě a vzpomněl si v modlitbě i na maličkou. Ačkoli si příliš svých děvčátek nevážil, přece jen v Markétě rozpoznával hlas krve. Toto dítě mu bylo dáno. Bohům patří vděčnost.

Brzy po narození nosila matka malou Markétu po přilehlých úbočích u města a ukazovala jí svět. Měl v sobě cosi podmanivého, ať už byl pustý nebo barevný a překypující životem. Chtěla dítěti ještě představit místa, která v okolí Antiochie milovala. Otec sloužil v chrámě nebi. Pokračoval v tradici zdejšího místa i mocné římské říše.

Časem matka zemřela a Edesios svěřil dítě na výchovu jiné ženě. Ta žena byla křesťanka. Pohanský otec o tom ovšem neměl ani tušení. Ztrátou matky se tak Markétě otevřela cesta k víře. Žila mezi zvířaty, květinami a horkou přírodou. A tyto věci před ní vyrůstaly v nové podobě: znala jejich Tvůrce. Samota v ní léčila rány lidské povrchnosti a lásky chůvy i její rodiny měla přítom dost.

Markéta stála na svahu malého kopce, hleděla do křivolakých srázů a pronášela modlitbu: „Požehnaný jsi, Hospodine, Bože celého světa! Svatý, svatý, svatý! Ó, životodárná Trojice!“ Těšila se ze svého života a jako lehký stín jí padalo na duši vědomí, že její otec je pohanský kněz.

„Proč můj otec nevěří v našeho Pána Ježíše Krista?“ zeptala se Markéta své chůvy, „proč přichází o tak velikou věc?“ Chůva se zamyslela a řekla jí: „Tvůj otec nevěří, protože mu dosud nikdo Ježíše správně nepředstavil. Ale i on se možná jednou stane křesťanem. Moc Ducha svatého nezná překážky!“

V Markétě se probouzela dospělá žena. Ona o tom nevěděla, ale druzí jí to říkali. Všimla si lidí kolem sebe, všimla si mužů, ale rostla v ní ještě jiná touha. Ani o ní ještě příliš nevěděla. Jen považovala za běžné, že někteří lidé se nežení a nevdávají. Pán to tak řekl.

Mluvila o tom s chůvou a ta jí ještě víc pomohla zapálit plamen této nádherné lásky. Být pannou pro Krista! Hlasy přírody ji od toho někdy zrazovaly, ale jen do chvíle, než jim odpověděla Ježíšovými slovy. „Někteří se nežení pro nebeské království.“ Pak i vyprahlá země žasla nad možnostmi, jaké Bůh připravil svému stvoření. Celý svět má být proměněn!

Před svým odchodem z venkova seděla Markéta naposled před ohněm se svou chůvou a loučila se. „Pán si tě povede, dívko!“ „Snad na mě nedopustí příliš těžké zkoušky,“ uvažovala Markéta. „Zkoušky jsou pro nás významným,“ odpověděla chůva.

Edesios stál na prahu svého domu a vyhlížel Markétu. Občas ji vídával, ale nyní doufal, že ji více pozná. Připomínala mu jeho dřívější ženu. Byla krásná. Pozdravili se. „Bůh tě ochraňuj, otče!“ vstoupila do rozhovoru rázně Markéta. „Bůh? Jaký bůh?“ zeptal se kněz s mírným podezřením. „Pán. Hospodin. Otec Ježíše Krista,“ pokračovala dívka v přiznání, kterým se vchází do pout pronásledování. Pohanský kněz si nechtěl kazit toto první setkání, ale cítil, že idyla je pryč. „Běž do domu, nevděčná děvko!“ křikl na dceru a šel přemýšlet, co s ní.

Na Markétu dopadla zkouška velmi rychle. V našem světě od sebe dělí čas radosti a čas smutku jen velmi úzké zdi. Její srdce vysílalo k Bohu prosby o posilu. Očekávala, co přijde, ale na očekávání nebylo mnoho času. Svého otce znala, vážila si ho a nyní se musela postavit proti němu. Bylo jí nesmírně smutno.

Jednala s ním však jako tichý beránek. Sliboval jí hory doly, napomínal, vyhrožoval. A ona tiše odpovídala. Síla Kristova evangelia ji proměňovala v pokorný, ale nesmírně pevný meč. Všechny útoky v pokoji odrazila.

„Přestáváš být mou dcerou,“ vykřikl na závěr rozhovoru Edesios a uhodil ji. Cítil ve svém srdci zradu. Jeho dcera se stala bezbožnou, stala se jednou ze zločinců. Jeho dcera, dcera kněze!

Oblékli ji nyní do starých šatů a byla poslána pást ovce. Dcera z dobré rodiny konala práci otroků. Edesios snad ještě doufal, že dceru zlomí. Ale ta, která milovala Služebníka Božího, nebála se sama stát služebnicí.

Nad pasoucími se beránky přemýšlela o lidech a jejich Dobrém pastýři. Po obloze plula oblaka a utěšovala ji. Do bolesti, kterou měla v srdci, pronikaly záblesky Boží útěchy. „Blahoslavení, kdo trpí pro spravedlnost,“ tato Ježíšova věta jí dodávala sílu ke každému kroku. I zvířata jí pomáhala nacházet naději. I když tato nemá stvoření nehovořila, žila prostě svůj život a Markéta cítila, že i ona musí žít svůj. Takový, jaký jí Bůh určil. Bylo v něm hodně bolesti, ale z hloubky své víry dívka cítila mohutné záchvěvy rodící se naděje. Co přinese nejbližší čas?

Stádo se přelávalo pomalými pohyby z jednoho pahorku na druhý, jako vzdálené moře. Slunce se začalo skrývat a Markéta chválila Boha. „Nejvyšší a krásný Pane, Stvořiteli světa, Dárce života. Buď pozdraven! Radujeme se z Tvé přítomnosti, Svatý, a prosíme Tě o ochranu.“ Stádo šlapalo vzhůru po kamenitých pastvinách a Markéta nacházela pokoj ve svém Pánu. Únava doprovázela její modlitbu jako konejšivý hlas.

Ďábel, zaslepený nenávisť ke Kristovu kříži, se však s Markétiným vyhnanstvím nespokojil. Na Kristovy věrné se snaží útočit stále novým pronásledováním. Netuší, že si tak sám chystá tím větší porážku.

Napomohl tedy setkání Markéty s pisidským vládcem Olybriem. Vládce chtěl uvést do dalšího hříchu a Markétu zbavit tváří v tvář pozemské moci odvahy.

Jednoho slunného dne uviděl Olybrios na projížděce pasačku dobytka, jak shání zvířata z kopce do údolí. Chuť k rozhovoru i vladařská ješitnost ho přivedly až k dívce a jakoby nenuceně se s ní dal do řeči.

„Vidím, že dobře vládneš své práci, pasačko,“ zavolal na ni.

Markéta se uctivě uklonila, ale mluvila bez ostychu: „Dělám co můžu, podle svého svědomí.“

„Jsi pilná a bystrá, odkud jsi, děvče?“

„Dal-li mi Pán bystrost a sílu k práci, díky mu za to! Jsem z města, načas zde pomáhám.“

„Nebojíš se tu?“

„Nejsem sama, Bůh je tu se mnou a On mě chrání.“

Cosí moudrého mluvilo z té dívky a zároveň to nebylo jako z knih. A její krása krásu slov jen vyzdvihovala. Něco se v Olybriovi pohnulo, něco, co dříme v každém člověku a co miluje prostotu a ryzost. Olybrios byl dost starý, aby to dovedl ocenit a dost mladý, aby se pro to nadchl.

„Přijď ke mně do paláce, dívko, jsem vladař Olybrios, snad mě znáš.“

A na Markétu padla malá úzkost.

Vždycky nás zarazí, když musíme v životě poprvé prokázat, že jsme věrní svému svědomí i tváří v tvář moci. Vždycky nás zarazí, když za první úspěšnou zkouškou náhle následuje další, ještě těžší. Chceme jít životem klidně, s vyrovnaným dechem, a když nás nebezpečí nutí dýchat prudce, sevře nás strach, že jednou tak vydechneme naposledy. Dívka se dívala na prsty svých nohou, jak procházejí travou. Příroda kolem ní náhle dostala melancholickou příchut', nehovořila už k ní o svém Pánu, ale o bolestech, které snášejí její děti. Nebo jde o totéž? Vždyť i její Pán se stal jejím dítětem.

K Olybriovi se vypravila se strachem. Ten muž měl o ni zájem. Mohl jí ublížit. Nemyslel to zle, ale ona patřila jinému. Svému Pastýři – Ježíšovi. Modlila se k Pánu, aby ji posílil jako svaté mučedníky. Prosila o oheň, který je silnější než oheň bolesti, o oheň útěchy Ducha Svatého. Cítila, že jde ještě o něco víc než o panenství, že půjde o celou víru. Předvídala zápas a cítila se slabá. „Chci se chlubit svou slabostí,“ říkal svatý Pavel a Markéta se vydala k Olybriovi vyzbrojena právě touto slabostí.

Boží pokoj spočíval na Markétě, když stála před vladařem, a lidský pokoj na Olybriovi. Stálost obou se měla prověřit.

„Odkud pocházíš a kdo jsi, dívko?“ prohodil k ní vládce mile.

Jak ráda by nyní zapřela svůj původ! Věděla, že prozradí-li, proč se ocitla na pastvinách, půjde na mučidla. Kdo z nás spěchá tváří v tvář smrti?

„Jsem Markéta, dcera kněze...“

„Co děláš tedy u stáda, proč paseš dobytek jako pasačka?“

Nyní to přijde, další přiznání...

„Kdo se ke mně přizná před lidmi, k tomu se i já přiznám před svým otcem v nebi.“ Ježíšova slova.

A Markéta se znovu cítila silná. Onen oheň. Ten, o který prosila, nezachytitelný. Svobodný. Vane, jak chce. Markéta promluvila. „Ta slova Ti nezjevilo tělo...“ Ne, sama by neměla odvahy.

„Jsem křesťankou, a proto mě otec vyhnal.“

Nebohý Olybrios tu stál zaskočený a ve zmatku. Obdiv k Markétě se mísil s povinným odporem. Křesťanství bylo nečisté, špatné, zločinné. Zkusí to po dobrém. Vždyť je to ještě dítě.

„Markétko, kdo Ti namluvil nečisté příběhy o Kristu, kdo tě svedl na pochybnou cestu? Bohové ti určili šťastný osud, dali ti krásu a chystají ti bohatství. Neodmítej to, co je ti na dosah ruky, vztáhni ji a utrhni si bohatě z plodů tohoto světa, který ti leží u nohou. Hle, i já,“ a proti své vůli drobně škobrtl v řeči, „pisidský vladař, toužím po tvé přízni. Rád půjdu životem s tebou, abychom nesli své štěstí společně. Vezmu si tě za ženu, Markétó!“

Markéta nyní mluvila rychleji, než by sama čekala. Jakoby v ní byla ještě jiná, skrytá odvaha, než ta, o které sama věděla.

„Kristu se klaním od svého dětství. Není nic krásnějšího nad mého Pána a není nic většího nad jeho lásku. Miluje nás a pro nás trpěl. Jak bych jej mohla zapřít?! A jemu patří celý můj život, on je můj Pán, ale i manžel. Je mocnější než vy, pane, vládne větší říši, celé nebe je jeho, a to mi slíbil.“

Olybrios se nasupil a přešla ho laskavost. Lásce zde na zemi kráčí ve stopách nenávist. Pozemská láska není božská a bez pomoci shůry člověka nezachrání.

„V tvém těle je také krev, Markétó, a ta může dávat život, nebo z tvého těla prchne a přinese ti bolest. Mučidla jsou připravena. Tvé křesťanství je zločin!“

„Můj Pán trpěl pro mne a já mu ráda něco z jeho lásky splatím.“

Markéta viděla, že boj začal. Nyní bylo třeba nepodlehnout panice. Sledovat své reakce, své city a s pomocí Boží je nechat nabírat pokoj z daru mírnosti. Také d'ábel a Bůh se svými anděli byli připraveni. Oba se svým plánem, jen jeden z nich však s láskou.

Když člověk poprvé uvidí mučidla, příliš jim nevěří. Jak může něco stvořeného ubližovat? Hřích je něco nepřírozeného – věci určené ke službě jsou znásilňovány k nepravému úkolu. Člověk se ptá, zda skutečně biče dopadnou, jestli ostré hřebeny budou skutečně strhávat z těla kůži? Snad by každý rád věřil, že k ničemu nedojde. Vždyť dosud nic takového nebylo v životě potřeba! Chce se provést něco hysterického, nějak uniknout ze spárů hrůzy, které člověk nejistě cítí. Ale ten, kdo je spojený s Pánem, ví, že únik spočívá ve vytrvalosti.

Markétu dovlekli mezi poskoky, kteří ji přivázali a biče začaly dopadat. Nebylo to málo, nebylo to „na zkoušku“, poskoci dovedli přitlačit. Markétino tělo se napínalo a hledalo jakoby úkryt před deštěm ran. Vydalo ze sebe krev a pokrylo rudou barvou celé své okolí. Barva mučedníků – jak je krásná, ale jak těžce se k ní člověk dostává.

Kolotoč neštěstí se točil dál a Markéta byla nucena snášet drásání železnými hřebeny. Jako když se oře půda a chystá se pro novou setbu. Byla to děsivá podívaná. Okolostojící lidé Markétu zapřísahali, aby dala na vladařova slova. Chtěli, aby měla soucit sama se sebou. A ona jej měla: „Kdybyste znali Krista, nesváděli byste mě, abych jej opustila. Sami byste se pro jeho jméno vydali na mučidla.“ Olybrios se rozlítil a dal ji ještě natáhnout na skřípec. Byl nyní v zajetí hříchů a sám sobě si dokazoval, že je vlastně v právu. Tuto dívku chtěl ráno obdarovat a nyní jen stupňoval její bolest. Jak nesmyslné jsou lidské vztahy bez Boží milosti!

Smrt se zdála být pro Markétu na dosah. Možná mohla říct ještě něco víc, napadlo ji uprostřed muk. Vzpomínala na slavné mučedníky, o nichž jí vyprávěla v dětství chůva. Bylo dobře, že do ní už tehdy Bůh zasil semínko odvahy pro Krista. Ale všechny úvahy byly nyní jen rychlé a krátké. Bolest byla nesnesitelná a střídala se s mdlobami. Slzy jí tekly proudem a mísily se s potoky krve. Je vůbec možné takové utrpení? Mladou dívku, či spíše její trosky sňali ze skřípce a s odporem ji hodili do žalární kobky. Její kdysi nádherné tělo svalili na studenou zem. Už nikdy neměla být krásná, ani kdyby se uzdravila. Markéta začala rozmlouvat s milostí, s přítomností Boží, která proniká žaláře vězňů pro spravedlnost.

Olybriovi bylo po tom, co způsobil, trochu nevolno, ale už se ze svého smutku vzpamatoval. Střídavě se mu ukazovaly před očima výjevy z mučení. Byl na krev zvyklý, ale zde ho zarážely některé Markétiny řeči a její nezlomná vytrvalost. Věděl, že křesťané jsou fanatici, že je od jejich nebezpečných názorů často nic neodradí, ale toto byla dívka. Navíc jí nenabízela zrovna málo. Dívka z kněžské rodiny – jak je možné, že se tak zkazila? Vladař si znovu představil, co Markétě nabídl – společný život, manželství, bohatství – a bylo mu líto sama sebe. O jak mnoho přišel! Více mu bylo líto sebe sama než Markéty.

Dívku zatím, když prosila ve vězení Pána o posilu, zalila veliká záře. Její rány se překvapivě zacelily a ona ve vytržení chválila Pána. Boží požehnání přichází někdy náhle a nečekaně a často je předchází velké utrpení a úzkost. A nebyla to jen nějaká záře, která ji obklopila. Bylo to setkání, pohled do tváře. Markéta potkala svého snoubence. Tvář zmučeného Ježíše jí vrátila krásu. Uzdravil ji její milý.

Ježíš se zdá být ztracen v přívalech dějin a na jeho vyznavače často dopadá nejistota. A přece je přítomný mezi svými věrnými. Stírá slzy z očí a všechny uzdravuje.

Markéta se modlila: „Velebí má duše Pána a můj duch jásá v Bohu, mém Spasiteli.“ Viděla před sebou v duchu své přátele, chůvu, děti z venkova, svou matku, ale i otce a prosila za ně. Cítila, že její utrpení ji spojuje se všemi lidmi. Že může prokázat službu. Osamělá je spojená se všemi.

Uzdravená a Kristovým pokojem zářící Markéta byla pro celý vládčův dvůr obrovským překvapením. Nepříjemným, bohužel. Jak říká Kristus: I kdyby viděli, že mrtvý vstal z hrobu, neuvěří. Olybrios rychle hledal únik z nebezpečí. Úlisně Markétu vybídl: „Bohové tě uzdravili, měla bys jim tedy prokázat vděčnost a obětovat!“ Markéta se podivila nad tím, jak jsou lidé zaslepení a odpověděla: „Žádný smrtelný člověk ani mrtvé modly mi nemohly vrátit zdraví.“ A do hněvu a rozčarování Olybria pronesla prostě a přitom slavnostně: „To mě zachránil Syn Boží!“ Ve vzduchu se na chvíli zachvělo něco z Boží slávy, ze síly Božího slova. Markéta byla živým důkazem Kristovy moci. A vladař už jen zuřil.

„Nebudeš-li obětovat, vydám Tě ohni.“ Markétou prošel strach, ale co zmohly nyní obavy proti té, kterou uzdravil Kristus? Člověk se bojí, stále znovu, i kdyby zažil největší zázraky. Ale nezapomene-li, co pro něj Kristus vykonal, má po ruce vždy oporu. „Nemám strach, Olybrie,“ a skutečně ji obavy opouštěly, „a nebojím se ani ohně. Ani oheň, ani meč, ani smrt mě nemohou odloučit od Ježíše Krista.“ Vyznání, které kdysi podobně pronesl svatý Pavel, stalo se pro Markétu proctvím.

Její tělo se napínalo na skřipci a svíralo před ohněm z loučí. Jako když se peče chléb. Kolikrát se už stalo, že lidé měli dojem, jakoby z pálených těl mučedníků vycházela příjemná vůně. Jak musí v těchto chvílích trpět samotný ďábel, když vidí, že jeho práce vychází nadarmo. Markéta ovšem trpěla. Skutečně. Křesťanství nezbavuje kříže. Byla trápena a byla očišťována. Pro nebeské království.

Svázanou ji nyní hodili do řeky a chtěli na ni zapomenout. Ať zahyne jako pes. Ať se utopí. Ať po ní nezbude žádná památka. Ať je navěky prokleta. Ať se bohové zaradují. A Markéta vyšla z vody. Jakoby se Bůh nemohl nasytit zázraků. Pouta rozvázaná, pozoruhodný výraz ve tváři. Mnozí tvrdili, že se v té chvíli zatřásla země. Rozvázala se nejen Markétina pouta, ale i pouta hříchu a nevěry, která svazují lidská srdce. „Nenechte se oklamat. Kristus je Pán.“ Lidé kolem ní se zachvěli a začali věřit. Mnozí z nich nahlas vyznávali víru. Někteří začali zpívat. V písních se ozývalo Kristovo jméno.

Celé divadlo mučení se nyní stalo trapným. Vladař chtěl představení rychle ukončit, a tak dal Markétu stít mečem. Měl strach, že Markéta způsobí velké obrácení lidí k víře v Krista. Snad měl strach, že by sám musel uvěřit.

Markéta zaslechla hlas, který ji nazýval nevěstou. Na další události se už dívala z jiného pohledu. Dívá se dnes i na nás...